

Ludovic Lamant

Det upphävda valresultatet får Rumänien att tvivla på demokratin

Mediapart, 30 januari 2025

Uppsvinget för extremhögern och frågor kring det inställda presidentvalet har fått civilsamhället i Rumänien att drabbas av stor oro. Kraven växer på att myndigheterna ska visa upp detaljerade bevis på rysk inblandning. Många är kritiska till regeringens amatörmässiga agerande och dubbelspel.

Liana Ganea ingår i ledningen för *Active Watch*, en NGO¹ till försvar för medierna, undslipper sig med ett leende: ”Om någon i Rumänien säger att han begripit allt det som sker då ljuger den människan.” Den undersökande journalisten Victor Ilie uttrycker sig på ett annat sätt, men delar samma försiktiga inställning: ”De som tror på konspirationer har verkligen glada dagar just nu i Rumänien ... Staten har gett så vaga besked i samband med att presidentvalet inställdes att alla scenarion är tänkbara.”

I Bukarest förefaller civilsamhället desorienterat. Å ena sidan är lättnaden påtaglig. Många aktivister känner sig belåtna med att Calin Georgescu – oberoende kandidat för extremhögern, motståndare till stöd till Ukraina och kritisk till Nato – inte blev vald. Under valkampanjen hade denne anhängare av konspirationsteorier, och som drömmer om Ion Antonescu, den fascistiske ledaren i Rumänien under andra världskriget, inte funnits på någon som helst radar men i första omgången av presidentvalet den 24 november fick han ändå 23 procent av rösterna.

Men många ställer sig också undrande till att andra valomgången, som skulle ha ägt rum den 6 december, inställdes bara två dagar före avgörandet i ett läge då rumänerna utomlands redan börjat rösta – en unik händelse inom EU. De domare som fattade beslutet stödde sig på rapporter från den rumänska underrättelsetjänsten, och som offentliggjorts bara två dagar tidigare, om att alla kandidater inte haft likvärdiga villkor. Domstolen talade också om ”inblandning av främmande makt”, utan att uttryckligen nämna Ryssland vid namn.

”Jag är verkligt förvirrad”, säger Irina Zamfirescu, aktiv för rätten till bostad och universitetslärare. ”I två veckor, mellan första och andra valomgången, plågades jag av tanken på att behöva vakna med att vi fått en president från extremhögern. Men att valet annullerades gjorde mig inte lugnare. Kanske var det rätt att göra det, men så länge man inte har förklarat exakt varför har jag svårt att acceptera det.” Varpå hon tillägger: ”Konstitutionen anger mycket exakt villkoren för att en kandidat inte ska bli godkänd. Det går inte an att göra undantag i sista minuten, mitt under resans gång.”

Cristian Neagoe, tidigare medlem av Greenpeace men nu aktiv i en organisation till försvar för naturparken i huvudstaden, talar om ”en post-traumatisk känsla”. ”Vi håller på att hämta andan lite, innan stormen sätter igång igen.” Han syftar på det nya presidentval som nu ska äga rum i maj. ”Det är enkelt att anklaga ryssar eller kineser, men det går heller inte att komma ifrån att det rumänska samhället inte mår bra för närvarande”, säger han och tillägger att han känt ”extrem oro” de senaste veckorna.

Våg av kritik mot författningsdomstolen

När det meddelades att andra valomgången inställts tyckte han först att ”det var ett mycket dåligt beslut för en fortfarande mycket bräcklig demokrati och att det gav intryck att nio

¹ NGO är en förkortning av *non-governmental organisation*, dvs icke-statlig organisation. Kallas även *civilsamhällesorganisation* på svenska.

personer i domarskrud kunde bestämma över vad nio miljoner väljare anser”. Men Cristian Neagoe har något ändrat uppfattning. Nu anser han att det nog var ”det minst dåliga beslutet som stod till buds” och det har att göra med det stöd till Ukraina som han anser outhärligt. Rumänien har en nyckelroll där, framför allt genom exporten av ukrainsk spannmål *via* hamnen i Constanta vid Svarta havet.

Inom civilsamhället är olustkänslan bara så mycket mer påtaglig som extremhögern kring Georgescu, men också runt George Simon – ledaren för Alliansen för rumänsk enhet (AUR), varje vecka anordnar demonstrationer runt om i landet där man fördömer en statskupp. Och där rollerna är ombytta. Nu är det besvikna väljare från extremhögern som lyfter fram argument till försvar för rättsstaten och demokratiska värderingar.

Bland de kretsar som är gynnsamt inställda till EU finns ändå en del som kräver papperen på bordet. Så är fallet med Elena Lasconi, kandidat för koalitionen USR (Rädda Rumänien), som kom tvåa i första valomgången eller Nicusor Dan, borgmästare i Bukarest och matematiker som tänker ställa upp som oberoende i det kommande presidentvalet. Och Nicolae Stefanuta, en tidigare medlem av liberalerna i Europaparlamentet men numera bland de Gröna, säger: ”Jag välkomnade författningsdomstolens beslut. Men nu gäller det att bevisen läggs fram. Just nu verkar mycket ytterst oklart.”

Misstanken om att Moskva haft sina fingrar med i spelet i Rumänien, medlem av EU sedan 2007, väcker oro inom EU. Men det är en annan version som börjar få genomslag i Bukarest. Den talar om amatörmässigheten hos ogenomträngliga myndighetsorgan, som har svårt att redogöra för hur man hanterat krisen och förklara ett beslut som är allt annat än vardagsmat i någon demokrati: att avbryta ett val. Främst bland kritikerna återfinns de båda stora partierna i det post-kommunistiska Rumänien, det socialdemokratiska partiet (PSD) och det liberala partiet (PNL), som i tre år varit lierade i en koalition.

Innehållet i de dokument som president-administrationen offentliggjort spelar en stor roll där. ”Att de rumänska myndigheterna inte kunnat erbjuda likvärdiga regler för alla kandidater låter som en fullt rimlig hypotes. Men några bevis för den hypotesen föreligger inte”, säger Bogdan Manolea, i ledningen för NGO:n ApTI², som försvarar digitala rättigheter. ”För närvarande handlar det om påståenden, spekulationer, sannolikhet. De dokument som offentliggjorts räcker inte.”

”Det finns verkligen inget hemligt i det som publicerats. Det rör sig alls inte om något som underrättelsetjänsten fått nys om, det handlar mer om en sammanställning, vad en statistiker åstadkommit”, säger journalisten Victor Ilie, som gjort flera grävjobb om finansieringen av kampanjen inför presidentvalet.

Han fnysar: ”I åratal har Rumänien känt sig överlägset [grannen] Moldavien. Vi kom med i EU, medan de var några stackare fortfarande under Moskvas ok. Men om man läser den rapport underrättelsetjänsten publicerat om rysk inblandning i december handlar det inte om några skrivelser blandat med statistik som hos oss, det är ett arbete som inte går att motsäga, med namn och siffror.”

Advokaten Silvia Uscov, som försäkrar att hon varken röstat på eller stöder Georgescu, anser domstolens beslut vara ”illegala”. Först och främst för att samma domare några dagar tidigare godkänt resultaten i första valomgången och avvisat alla anklagelser från vissa kandidater om valfusk. ”Och enligt konstitutionen går det bara att annullera ett val om bevis för valfusk verkligen föreligger”, säger hon.

² ApTI är en förkortning av ”Asociația pentru Tehnologie și Internet” [Föreningen för teknik och internet]

Och eftersom bevis för inblandning inte finns i de dokument som offentliggjorts ”kan jag inte acceptera att grundläggande rättigheter kränks i en demokratisk stat bara för att man ogillar en viss person [...]. Idag är det Calin Georgescu, men i morgon kan det röra sig om vem som helst”, varnar hon för.

Manipulation på ömse håll

Situationen förvärrades ytterligare sedan tidningen *Snoop* i slutet av december avslöjat en koppling mellan det liberala partiet vid makten och kampanjen online för Georgescu. Där uppgavs att PNL *via* kommunikationsföretaget Kensington på TikTok avlönat influencers som där spritt ett lösenord gynnsamt för extremhögerens kandidat, ”Balans och vertikalitet” (utan att Georgescus namn uttryckligen nämndes).

Den undersökningen har gett näring åt ytterligare spekulationer om att de båda makthavande partierna lekt med elden i hopp om att ta hem presidentvalet: PSD, premiärministern Marcel Ciolacus parti, skulle ha satsat på en uppgång för AUR i syfte att säkra en duell mot extremhögeren i andra valomgången medan PNL, president Klaus Iohannis parti, för sin del satsat på Georgescu.

Som journalisten Cristian Panzari springer i en analys publicerad den 7 januari på G4Media under rubriken ”Ett nätverk osv lögner”, hade en kandidat för AUR men också ledande namn inom PSD medgett att det funnits en plan för att underlätta röstande på AUR i vissa områden i syfte att åstadkomma en duell mellan de båda partierna i andra omgången. PNL har för sin del aldrig förnekat de uppgifterna och ledningen för det partiet har som mest på *Snoop* onsdagen den 22 januari försökt försvara sig med att man tappat kontrollen över sin strategi.

Dan Tapalaga, en annan rejält uppskruvad kommentator, skriver utan omsvep i en text på G4Media och som sedan återgetts av *Courrier des Balkans*: ”Vad som skett [...] framstår allt tydligare: PSD och PNL har via mellanhänder kämpat om posten som statschef och i samhället gett fritt utlopp för extremismens demoner, som därefter inte gått att kontrollera. [...] Osynliga krafter bakom de båda partierna har försökt rättfärdiga valkatastrofen med påstådd rysk inblandning.”

Victor Ilie har ungefär samma uppfattning: ”Fler och fler bland oss kollegor blir alltmer övertygade om att beslutet att offentliggöra dessa dokument framför allt var politiskt, för att omintetgöra valet.”

Georgescu alls ingen helt okänd

Anklagelsen är allvarlig och ger näring åt oändliga spekulationer. Det späs på ytterligare av att domarna i författningsdomstolen till sitt flertal blivit utnämnda av PSD. Eller också av att Georgescu, i motsats till vad myndigheterna påstod omedelbart efter första valomgången, i varje fall inte vad dem beträffar var något helt okänt namn.

Den grävande journalisten Emilia Sercan har visat det i en analys på *PressOne* redan den 25 november: Georgescu var sedan länge känd, i varje fall inom statsapparaten. Bl a för att ett tag varit påtänkt som premiärminister av George Simon, AUR:s ledare, och att han företrätt Rumänien i internationella sammanhang. Men också för att han förfogar över stöd inom den rumänska underrättelsetjänsten, som bidragit till hans uppgång.

I nuläget är PNL [Nationalliberala partiet] och PSD, de båda stora förlorarna i första valomgången, kvar vid makten. Avgående premiärministern, Marcel Ciolacu, som kom trea i första omgången, har återinstallerats som regeringschef efter parlamentsvalet i december.

Att den styrande koalitionen driver på för att göra liberalen Crin Antonescu till ensam kandidat mot extremhögeren i det kommande presidentvalet i maj har därför inte uppfattats som något betryggande tecken: han förknippas med en mycket omstridd händelse för en tid

sedan då han försökte kringgå resultatet i en folkomröstning 2012 för att störta dåvarande presidenten Traian Basescu.

Allt detta innebär förstås inte att det inte förekommit någon rysk inblandning. Samtliga de som *Mediapart* pratat med i Bukarest anser till och med ett sådant scenario vara högst sannolikt – endera i form av direkt stöd till Georges, endera genom att underblåsa en extrem polarisering av debattklimatet.

Men många är kritiska till det sätt myndigheterna agerat på: i stället för att i god tid före första omgången sätta stopp för Georgescus kandidatur väntade man tills resultatet förelåg – och att deras respektive kandidater förlorat – för att avblåsa valet helt och hållet. Och utan att, hittills, komma med närmare bevis som kunde få polemiken att slockna.

Exempelvis är Liana Ganea kritisk till valmyndigheten inte ingrep när Georgescu, några veckor före första omgången, skrävade om att ha bedrivit en helt och hållet virtuell kampanj som inte kostat honom en enda lei, den rumänska valutan. ”Det är förstås inte möjligt. Och det är inte i överensstämmelse med kampanjreglerna som ju klart ner att de pengar som gått åt ska redovisas öppet. Men problemet är ju att inte heller de traditionella partierna är öppna om sina utgifter under valkampanjen”, säger hon.

2024 publicerade Ganeas NGO en rapport som dokumenterade hur såväl PSD som PNL finansierat sina kampanjer inför Europavalet på ett oegentligt sätt. Dvs fallet Georgescu handlar egentligen om den rumänska demokratins strukturella svagheter.

I november 2024 sade författningsdomstolen för övrigt nej till att ett annat namn inom extremhögern – Diana Sospaca, medlem av Europaparlamentet och ordförande för SOS Rumänien, känd bl a för att vara mot vaccinationer. Domstolen hade ansett att vissa uttalanden, mot Nato och EU, stred mot landets konstitution – ett argument som chockerade många NGO:s. Märkligt nog riktades då inga förebråelser mot Georgescu, som ju ändå varit föremål för en rättsprocess sedan 2022 för att bl a ha uttalat sig till försvar av Ion Antonescu, militären som samarbetade med nazisterna under andra världskriget.

I detta känsliga läge väntar det rumänska civilsamhället på att Bryssel ska säga något. Tio dagar efter att valet inställts inledde EU-kommissionen en utredning riktad mot TikTok. Målet är att granska varför plattformen inte tillämpat ”DSA”, som reglerar de digitala tjänsterna och tvingar dem att moderera innehållet där. ”Det som skett i Rumänien visar att DSA inte fungerat. Men de bestämmelserna existerar och måste försvaras”, säger Bogdan Manolea. Han anser att de redan existerande europeiska texterna är tillräckliga, om de verkligen tillämpas, inför det kommande presidentvalet.

Första omgången av det nya presidentvalet är planerad till den 4 maj. I nuläget vet ingen om Calin Georgescu, som toppar opinionsmätningarna, kommer att tillåtas delta. Den debatten riskerar att åter leda till stor olust inom det rumänska civilsamhället.

Lästips

Artiklarna anges i tidsordning

[Tiktok misstänks ha avgjort Rumäniens val till Putins fördel](#) (DN 29 november 2024)

[Domstolen fastställer valresultat i Rumänien](#) (SVT 2 dec 2024)

[Domstol river upp Rumäniens valresultat](#) (Aftonbladet 6 december 2025)

[Rumänien går till presidentval – igen](#) (Aftonbladet januari 2025)